

Anna E. Strøm

Karin S. Djurhuus

Martin Eidesgaard

Nógv er gjørt men nógv er eftir

Á økisfundinum hjá Javna í Suðuroy herfyri vóru høvudsevnini skúlin og hin menningartarnaði, sambyli, hugburður hjá fólki móttvegis menningartarnaðum fyrr og nú og happening.

Uml. 40 fólk vóru á fundi, sum var í gistingarhúsinum í Øravík. Fundurin var skipaður soleiðis, at fyrst vóru frágreiðingar frá fólki, sum umboðaðu ymisk øki í samfelagnum, sangur og at enda kjak.

Minniligt ár

Anna Elisabeth Strøm í Vági, nevndarlimur í økisnevndini hjá Javna í Suðuroy, legði fyrri við stuttari frágreiðing um arbeiðið hjá Javna, sum í ár verður 25 ár. Í hesum sambandi hevur Føroya Landsstýri skýrt árið '96 sum ár teirra menningartarnaða.

Anna Elisabeth segði, at hetta var árið at minnst tey, sum fyrr noyddust av landinum, at heiðra tey, sum stovnaðu Javna, og at frøast um tey, sum nú kunnu vera har.

Í Suðuroynni verður árið minniligt, tí í ár er fyrsti bústovnurin fyrri menningartarnaðum tikið í nýtslu. Bústovnurin er í Vági og har er rúm fyri 4 búfólkum.

Eisini er møguleiki fyrri umlætting. Hetta birtir eina vón fyrri avvarðandi at menningartarnaðum, at tá ið tey leggjast frá, er vón fyrri, at onnur taka hond um teirra kæru, sum ikki eru færi fyrri at klára seg uttan hjálpin.

nevndarlimur í Javna, mintist aftur á farna tíð. Hon nevndi, hvussu nógv tíðin er broytt og hvussu nógv er gingið framá.

Fyrr skuldu menningartarnað av landinum, børn vórðu send niður, og foreldrin hövdu sjáldan møguleika at vitja tey. Ferðasambandið var ikki sum í dag, og pengar vórðu ikki til vitjunarferðir. Tað man hava verið ringt at vita sær, at børnini ikki komu heimaftur.

Emily segði, at tað var ein lukkugur dagur, tá ið sonur hennara fekk pláss á bústovninum í Vági. Kortini var tað við blandaðum kenslum, hon fór frá honum aftur fyrsta dagin.

Eg eri tó sloppin undan tí ampa at hugsa um, hvat verður av honum, tá ið eg ikki orki meira sjálf. Og hóast alt havi eg verið heppin og fingið góða hjálpin frá familjuni. Emily endaði við orðunum, at fyrri seg var ein dreymur gingin út og ein bøn hoyrd.

Nógv er komið, men nógv vantar

Karin Strøm, heilsusystir í sunnaru helvt av Suðuroynni, byrjaði við orðunum, at hóast enn vantar nógv, so er eisini nógv mikið á mál. Hon mintist aftur á ein mann, sum hevði havt til arbeiðis at fylgja teimum menningartarnaðum um borð á Tjaldrið, tá ið tey fyrr vórðu send niður. Foreldur og onnur avvarðandi komu ikki um borð, tí so fór skilnaðarlotan at gerast ov torfø. Maðurin segði, at hetta var einki ynskiarbeiði,

hann skilti væl sorgina og saknin bæði hjá teimum, sum fóru, og teimum, sum sótu eftir. Karin segði, at sjálf hevði hon eina mostir, sum 12 ára gomul fór av landinum. Hana kendi hon bara frá myndin í dag, tí mostirin kom ongantíð aftur.

Karin greiddi frá dagliga arbeiði sínum, sum umfatat kanningar av skulabørnum frá 1.-9. flokk. Hon kannar eygu og oyru, tosar við børnini og upplýsir tey um heilsu, trivnað, happening, reinføri, matvanar, búning, seksuallæru, fyribygging móti rúsdandi eynum, kynssjúkum og AIDS.

Um hon finnur eitt barn, sum hon metir hevur stuðul fyrri neyðini, tosar hon við flokkslærara og foreldur. Úrslitið kann so verða, at sœkt verður um stuðul til barnið, antin gjøgnum Landsskúlafyriritingina ella barnaverndina. Karin greiddi eisini frá, at nú verða børn kannað av serlærara hálvt ár fyrri skúlabyrjan at vita, um tey eru skúlabúgvn.

Viðhvørt verður avgjørt at útseta skúlabyrjanina eitt ár, so er møguleiki at fáa stuðulsfólk til barnið í Stuðulstovu í Vági. Serlærari og psykologur verða eisini nýttir í hesum sambandi.

Karin kannar eisini nýføðingar. Fyrsta liviárið vitjar hon børnini 7-10 ferðir, og møguleiki er eisini at hittast í foreldrabólukum 3-4 ferðir árliga. Karin sigur, at heldur hon okkurt barn hava serligan tørv, avtalar hon við mammuna at vitja barnið seinni aftur og fylgja

tí nærri. Hon leggur dent á at tosa við foreldrin um stimbran, mat, svøvn, systkin, samveru og kærlleika til barnið.

Tey børnini, Karin hevur ringast við at koma í samband við, eru tey millum 2-7 ára aldur. Tibetur eru flestu foreldur so at sær komin, at halda tey okkurt vera áfátt við barninum søkja tey sær sum oftast hjálpin. Børn undir skúlaaldur, um brekið er fysiskt ella psykiskt, verða aloftast víst til Stuðulstovu, har foreldur og fakkfólk samráðast um, hvussu teirra barn kann hjálpast á besta hátt.

Karin setir spurnartein við rættin til fosturvatnsroyndir, um tað er etiskt rætt, serliga tá ið tosað verður um javnstöðulóg og líkaraett. Hvar er rætturin hjá teimum menningartarnaðum?

Karin segði víðari, at hennara hugsan um børn við serligum tørv er, at tey skulu fáa teir møguleikar, sum eru bestir fyrri tey og foreldur teirra. Tey skulu hava møguleika at vera í heiminum ella í heimaumhvørvinum og har fáa ta hjálpin, sum krevst. Karin vísti til heilsupolitisku endamálini hjá WHO, har m.a. verður sagt, at: »En indsat for det nære sociale netværk er måske det stærkest virkende for at fremme den sunde livsstil». Ynskiligt hevði verið, heldur Karin, um stuðulsfamiljur vórðu meira brúktar í Føroyum.

Karin sigur at enda, at tað ræður um at standa saman at verja rættin hjá teimum

Emily Berg

minni mentu, serliga í hesum døgum, ið niðurskurður er á játtanum til børn við serligum tørv, niðurskurður er á heilsuøkinum, niðurskurður innan skúlaverk- ið osfr.

Lættari til brekað enn til menningartarnað

Martin Eidesgaard, skúlastjóri á Tvøroyri, byrjaði við at ynskja tillukku við sambylinum í Vági. Hann vónaði at hetta fór at verða til gleði fyrri búfólkini.

Martin tosaði mest um menningartarnað í skúlahopi. Hann segði, at fyrrverandi skúlastjóri á Tvøroyri, Elegarda Jacobsen, í bók síni Skúlasøgnir í Frøðbiar Sónk nevni, at í tredivuárunum vóru skipaðir serligir skúlaflokkar fyrri seinmentar næmingar. Tað vísti seg tó, at nógv foreldur vóru imóti hesi skipan, børnini vórðu kallað sibbar. Tí varð hendan skipanin avtikið aftur, men seinni varð so farið undir at geva ávisum næmingum serundirvísing á tann hátt, at teir vórðu tiknir úr skúlaflokkunum og í onnur holi ávísar tímar.

Martin frøddist um, at í dag var ikki neyðugt at senda menningar tarnað av landinum, so mikið nógv er stóðan broytt í dag.

Í sekstíárunum var ein ráðgevi í serundirvísing settur at ferðast runt til skúlarnar í landinum at ráðgeva. Í dag eru fleiri ráðgevarar, eisini er sernámsfrøðiliga ráðgevingin sett á stovn við egnari peningajáttan, og skúlin á Trøðni í Havn kann taka imóti næmingum og ráðgeva. Í flestu økjum í landinum eru serlærarar, sum ráðgeva lærarunum, á Tvøroyri er tó ongin serlærari í lotuni, istaðin hevur skúlin ein bólk av lærarum, sum samarbeiðir um teir næmingar, sum hava brúk fyrri serstøkum stuðli. Martin sigur, at fitt av tíðum verða játtaðir til næmingar við serligum tørv, men lættari er tó at fáa eyka tímar til næmingar, sum hava eitt beinleiðis brek, enn til næmingar, sum eru lættari tarnaðir.